

ВІСНИК ВІСНОВИЩ ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

І справі оголо-
шень звертатися
до Адміністрації.
—
ціна
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
20 сот.

Немилі перспективи.

B. M.

Паметникот "Наша Школа" — та наша
родна фортеца, та нашиот заштит и
лоба животот!!

„Фактична автокефалія“.

Міністерський проєкт у справі правного положення православної церкви в Польщі.

Безправне положення православної церкви в Польщі в найближчій часі має бути перемінено в правне. Мітрополит Діонісій віддає клопотання про утворення правних відносин між православною церквою і державою і безупинно ступає в тілі справі до вищого інстанції, міністра освіти і віросповідання Ст. Габського. З другого боку не зважає тієї справи і автор конкордату. Зайнявши важке завдання, перебівши конкордат між Польщею і римською церквою, турецько, береться до лекшої справи, „конкордату“ між польською церквою і православною церквою в Польщі. Очевидно, це друге завдання не лише просте, але й пусте, коли мати на увазі, що польський уряд відносно рукою держить майно православної церкви, мітрополита, єпископів і безради та беззахистне духовенство. Тільки українські й білоруські посланики ставлять опір, але й на них найдеться спосіб.

Провідною думкою цього внутрішнього „конкордату“ є зєднання православної церкви в Польщі з польською державністю, щоб — як кажуть в мотивах приготуваного міністерством освіти і віросповідання законопроект — „скоординувати відносини змагання окраїнного населення“. З тією метою треба: 1) узалежити економічно духовенство від уряду (перейнявши на власність держави церковні маєтки), 2) витворити таку правну форму для православної церкви в Польщі, яка узалежнювала б церкву від держави і тим самим відмежувала її від загальної впливу і зв'язків. Першим кроком в тому напрямі є переведення автокефалії без огляду на угоду закордонних православних чинників. За всяку ціну слід перевести „фактичну автокефалію“, що й сталося у вересні м. р.

В яких же рамках, на основі яких правних норм має проводити свою діяльність „автокефальна“ (незалежна) православна церква в Польщі?

Про це дуже ясно, навіть досадно говорити міністерський проєкт. Отже перш усього щодо основ устрою:

Православна церква в Польщі є

релігійним союзом, що під оглядом внутрішнього амісту і обсягу спирається на канони і традиції православної віри, а під зовнішньою правничою оглядом на польську державу (§ 2). Польська держава підлягає прохідній і вільній розв'язці (?) православної церкви — згідно з основами конституції — та подяє церковній владі адміністративну й фінансову допомогу (§ 3). Найвище національне (zwierzchnicze) право в праві церкви — за винятком науки віри і моралі — належить президентові польської республіки яко опікунові і протекторові тієї церкви. Свої церковні права виконує президент — з малими винятками — через міністерство освіти і віросповідання (§ 4). Найвищим духовним органом в православній церкві є Мітрополітний Синод, що збирається на заарядження мітрополита (§ 5). В ньому беруть участь всі єпископи — керівники дієцезій і — розуміється — мітрополит. Недужо дієцезійного єпископа заступає єпископ-помічник, або коли такого нема, то єпископ-помічник, вказаний мітрополитом. До важливих постанов синоду вимагана є участь і згода мітрополита і двох членів синоду. Постанови синоду, якщо не торкаються науки віри і моралі, можуть бути проголошені і стати важкими лише після затвердження їх міністерством освіти і віри (§ 6). Православна церква в Польщі ділиться на п'ять дієцезій: варшавську, волинську, подільську, городненську і вилнєнську. Їх території покриваються з границями воєводства за винятком дієцезій городненської і варшавської. Перша з них (городненська) обіймає воєводства білостоцьке і новгородське, а друга (варшавська) територію польської республіки, необійняту іншими дієцезіями. Зміна воєводських границь є одночасно зміною границь дієцезій. Дієцезії діляться на деканати (в межах одного або двох староств), а деканати на парафії (§ 7). Єпископи, управителі дієцезій, виконують у праву при допомозі Консисторії згідно з церковними приписами, якщо вони не протиявлять дер-

людиною, т. зв. такою окремою породою серед творів природи, що ріжнлася від оточуючого його світа зовнішнього і „жидів“. Та в розумінні його „вищої“ антитези — „оана“, діда, поміщика він все ще був „бидлом“. Згодом, менше від революційного 1848 р. він ставав „Русином“, перетворювався в національно-одиночку, а опісля громаду, народ провінційного характеру. Провінційна назва „Русин“, здала утворена на західно-українській території, відрізняла його від „Маура“ (польського селянина) і від „Ляха“ (польського пана-суддого, від писарини починаючи і дідачем кінчаючи). Від виходу війни почала прийматися серед селян загально-національна назва „Українець“, досі мало уживана нашими селянством. Нинішній галицький селянин незвичайно цікавиться подіями на Рад. Україні, особливо цікавить його розв'язка зем. питання. Зразу, як догодо соціальний перестрій села відбувався в добу воєн. комунізму і як догодо виринали колективні тенденції, наше селянство неприємливо ставалося до тих перемін, з моментом закріплення землі за великоукраїнським селянством, з хвилею введення нової економічної політики, з віднесенням класів: волягучихся, зверненого на адресу селян, зовсім інші відомості находити тут події на Наддніпрянщині. Нашому затурканому довго-

ПУРУС

ПІСЬМО
ПІСЬМО

жанням законом. Дієцезійний єпископ в управі дієцезії послуговується єпископом-помічником, якщо такий достойник є передбачений для дієцезії (§ 8). До заснування і перенесення монастирів, або філійних послостей вже існуючих монастирів, є вимаганий попередній дозвіл міні-ва освіти і віри (§ 9). При парафіяльних церквах можна заснувати брацтва, як товариства світських осіб, маючи на меті розвиток релігійного життя, для милосердя і т. н. (§ 10). Опіку над церковним будинком і парафіяльними будинками має Церковний Комітет, зложений з пароха і чотирьох представників парафії, призначених місцевою громадською радою. Вибраний згодом між них президент мусить бути затверджений воєводством. Час урядування комітету — трілітній (§ 11). Для обговорювання справ віри і життя православної церкви можуть відбуватися візди духовенства: деканальні, дієцезійні й мітрополітальні. В деканальних віздах можуть брати участь представники церковних комітетів при парафіяльних церквах. В дієцезійних віздах можуть брати участь представники комітетів при деканальних церквах. На мітрополітальні візди можуть бути допущені представники парафіяльних комітетів в числі бти з кожної дієцезії по половині вказані дієцезійним єпископом і даним воєводством. На деканальні візди дають дозвіл старости, на дієцезійні візди — воєводи, а на мітрополітальні — міністерство освіти і віри. З проханнями на дозвіл слід пред'являти правительством властям також програму нарад (§ 12). Виховування кандидатів на духовних відбудується виключно в красивих дух. семінаріях, призначених урядом. Кандидати мусять мати польське громадянство і мусять бути без замілля під оглядом моральним і політичним. Без попередньої згоди міні. освіти і віри, не можна висувати осіб, що не відповідають тим вимогам (§ 13).

(Докінчення буде.)

Балтійські Зєднані Держави.

„Daily Telegraph“ повідомляє про проєкт унії полуднєво-балтійських держав, на яку нібито годяться Естонія, Латвія і Литва. Від трьох держав після приступлення до унії мали би спільну армію й дипломатію. Кожна з них аберегла б повну автономію у внутрішніх справах.

Цей проєкт приймають англійські офіційні кола прийнятно, тим більше, що з хвилею його здійснення зміцніть значно положення агаданій держав у відношенні до СРСР, в чому Англія дуже заінтересована. Англійські кола вискакують у цій справі тільки одне побоювання, а саме дотично Литви, яка з уваги на свої напружені відносини з Польщею може бути в цьому союзі не зовсім певним членом.

Т-во „Просвіта“ в Білгороді.

Ще в ті часи, коли в Білгороді згадали перші українські емігранти, була думка про створення якогось Гуртка, для якого могли б об'єднатися наші люди. Але скоро поійшлося не лише замишляти про це гурток, але й українці мусили це організувати, на що бачи в Білгороді певні теоретичні розсудки чорносотення, котрі мислячи владу віддали на милість та не милість усім українцям із Наддніпрянщини. Лише не скоро у Загребі, де уклали політичного життя була далеко краш і в потяжку збіралися українці, котрі не вихали за кордон Югославію та вони емігранти Галичини, збули поборобити заклади до організації гуртка „Просвіта“. Гурт 22 червня 1922 р. зложив статут і засідав до Білгороду на затвердження, де він проіснував аж до 7. лютого 1923 р. отже без малого три роки.

Минулі рік взагалі мав онани деякого відкохання нашого національного життя в Білгороді згідно з деяким подвигами у режимі та якийсь політичній утраті того великого впливу, котрий мала раніше Росія. (Потроху збувалися українці до столиці, знайомилися між собою та знову почала виринати думка про потребу створити якогось національного осередку. А про потребу цього говорив навіть якраз той же мислячий інтелектуал, не кажучи вже про народні маси, є шлюм якої інформація в наших справах, або поінформована Росіянина, після чого ми мали б бути частинкою російського народу зі своїм дієцезією у мрі, а мислячи інтелектуал — люде з великою орієнтацією, звороти статистичні і т. н. Звідси бачити і відношення до України, коли не шлюм якої, то у крижаний раз — ледяний, крим того якого погляди про нашу літературу та історію, а щодо пісні й музики, то і Росіяне безсоромно виступають за свої. Ріки спод-

Лист з села.

В. Національна свідомість.

Після перших відомих вражів неогороженості села годиться приглянутися — так сказати — в внутрішньому обличчю селян. Шкаво, що в парі із занепадом народної ноші, в парі із зовнішньою обдраністю зверхньої принакки селянина — відбувається в прискореному темпі процес національної і класової свідомості.

Без сумніву нинішній селянин виключно із вихованням під плотами без догляду і без систематичного вливу школи поколінням є свідоміший від передвоєнного. Війна значно поширила селянський горизонт. Перейшовши в часі війни із зброєю в руках або й без зброї (як посполити) полюючи Європи, тізнавши світ, примусово покинувши галицьке гетто, наш селянин почав іншими очима дивитися на світ, почав розбиратися власним умом в багатьох складних явищах політично-соціального характеру. Російська й українська революції теж не були без впливу на формування його світогляду.

В чому ж проявляється зріст національної свідомості?

Наш селянин довгий час був тільки „християнином“ чоловіком.

вічною неволею, соціальною й політичною, придушеною, психічно пасивною селяниною незвичайно імпульсивно активний зазвучав селянина. Коли він оповідає про свої пригоди на Бел. Україні, то постійно ставить собі і своїм співгромадянам за зразок тамошнього селянина.

Він гордий на те, що почуває свою єдність, свою духову спільність з великоукраїнським селянством, що він є складовою частиною великого українського селянського моря. В зв'язку з тим зовсім іншого значення набирає з нього й сучасна Рад. Україна. Національна свідомість, яка висловлюється почуванням всеукраїнської єдності — це єдиний наш здобуток, винесений з великої пожежини.

Зовсім природно, що одною з передумов національної свідомості є зріст освіти. Чигання зросло, хоч з сільських бібліотек нема майже сліду. Коли трапляється яка книжка, то вона мандрує з хати до хати. Також зросло читання газет. Перед війною загальний наклад популярних газет був далеко більший (для прикладу годиться зазначити, що одна „Свобода“ — доходила до 10 тисяч накладу), сьогодні той наклад є зчужаєним на половину знижений. Однак перед війною не всі газети були читані. Деякі селяне передплатували газету „для гонору“. Сьогодні одна примірник газети є читаний наймен-

ше 30-ма людьми. Пошана до книжки не є відповідно розвинена, але це нічого дивного, коли зажити, що не має її й наша інтелігенція.

До газети ставиться нині селянин критично. Давніше кожне друковане слово було для нього якимсь таємним, священним; сьогодні він вже визнається у напрямках поодиноких газет, він розуміє своє класове становище і домагається селянсько-класової газети, якої — правду кажучи — ані досі нема. Глибше газ. селянські органи є тільки менше або більше популярні, але не селянські. Вони не обстоюють всебічно селянських інтересів, не освіджують селянина класово (розуміється не у вузькому тому слові розумінні), вони не борються села перед західністю й визиском міста. Наш селянин ще жде на свою газету.

В кожному селі є кілька незвичайно інтелігентних одиниць, з освітою, навіть вищою, хоч самотньою. Менш дозодляється стрічати двох селян, з яких один поважно цікавився природничими науками і математикою, а другий історією. Варго за такими людьми позначити. Гля жаль, вони стають своєрідними „ученими“, швидко згортають свої склади і не проявляють жодної політичної своєї діяльності й своєю сім'я громадянами.

(Докінчення буде.)